

ANALÝZA MOŽNOSTI POZASTAVENÍ ČINNOSTI KOMUNISTICKÉ STRANY

ČECH A MORAVY

1	ÚVOD	2
2	OBECNĚ K ÚPRAVĚ ROZPOUŠTĚNÍ NEBO POZASTAVENÍ ČINNOSTI POLITICKÝCH STRAN V KONTEXTU ČESKÉHO ÚSTAVNÍHO POŘÁDKU A ÚMLUVY O OCHRANĚ ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD	4
2.1	ČESKÝ ÚSTAVNÍ POŘÁDEK	4
2.2	ÚMLUVA O OCHRANĚ LIDSKÝCH PRÁV A ZÁKLADNÍCH SVOBOD („ÚMLUVA“).....	5
2.3	JUDIKATURA EVROPSKÉHO SOUDU PRO LIDSKÁ PRÁVA („ESLP“).....	6
2.4	ZÁKON O POLITICKÝCH STRANÁCH A HnutíCH.....	8
3	ANALÝZA ČINNOSTI KSČM MINISTERSTVEM VNITRA	11
3.1	AD 1) PROTIPRÁVNÍ SMĚŘOVÁNÍ STRANY	12
3.1.1	<i>Program strany</i>	12
3.1.2	<i>Projevy představitelů strany</i>	14
3.1.3	<i>Spolupracující subjekty, osoby</i>	19
3.2	AD 2) PŘÍČITATELNOST	20
3.3	AD 3) BEZPROSTŘEDNOST ZÁKROKU VŮČI STRANĚ	21
3.4	AD 4) PŘIMĚŘENOST	21
3.5	ZÁVĚR	22
4	NÁVRH VYPRACOVANÝ SENÁTNÍ KOMISÍ („NÁVRH“)	23
4.1	AD 1) PROTIPRÁVNÍ SMĚŘOVÁNÍ STRANY	23
4.2	AD 2) PŘÍČITATELNOST PROTIPRÁVNÍ ČINNOSTI UVEDENÉ V BODĚ 1. POLITICKÉ STRANĚ	26
4.3	AD 3) BEZPROSTŘEDNOST HROZBY	27
4.4	AD 4) PROPORCIONALITU SANKCE	27
4.5	ZÁVĚR	27
5	CELKOVÝ ZÁVĚR	28

1 Úvod

Podnětem Senátu Parlamentu České republiky na rozpuštění či pozastavení činnosti Komunistické strany Čech a Moravy („KSČM“) se v minulosti ministerstvo vnitra již zabývalo. K materiálu byla vypracována informace pro vládu, která však nebyla v minulosti projednána. Lze tedy konstatovat, že ministerstvo se důkazy a dalšími informacemi, k nimž dospěl Senát, v minulosti již důkladně zabývalo a neshledalo, že je zde dostatek indicií, které by odůvodňovaly podání návrhu na pozastavení činnosti KSČM či na její zrušení. Ministerstvo vnitra bylo v průběhu letošního roku znovu osloveno senátorem Štětinou, který seznámil zástupce ministerstva s dalšími materiály, které má k dispozici, a zejména pak s vlastním návrhem na pozastavení činnosti politické strany - Komunistické strany Čech a Moravy. Ministerstvo vnitra přislíbilo provést novou analýzu předložených a shromážděných materiálů, za využití zkušeností získaných při podávání návrhu na rozpuštění Dělnické strany a zejména pak závěrů, k nimž došel Nejvyšší správní soud.

V úvodu analýzy se obecně zabýváme právem na svobodu sdružování v politických stranách a hnutích, a to jak v kontextu českého ústavního pořádku, tak následně v souvislosti se zakotvením v Úmluvě o ochraně lidských práv a svobod. Za stěžejní pro další postup považujeme judikaturu Evropského soudu pro lidská práva v souvislosti s komunistickými stranami. ESLP se totiž návrhy na zákazy, příp. nezaregistrováním komunistických politických stran v postkomunistických zemích v minulosti již několikrát zabýval (např. v případy z Bulharska, Rumunska, komunistické symboly v Maďarsku, komunistická strana v Turecku atd.). Vzhledem ke zjevnému vlivu judikatury ESLP na rozhodování NSS považujeme za nutné na klíčové aspekty rozhodování ESLP upozornit.

Podle § 4 písm. a) zákona o politických stranách nemohou vznikat a vyvíjet činnost strany, které porušují Ústavu, zákony nebo je jejich cílem odstranění demokratických základů státu. V souladu s čl. 10 Ústavy je nutné toto vztáhnout i na porušování mezinárodních smluv závazných pro Českou republiku. Ministerstvo vnitra se proto zabývalo zejména programem a faktickou činností KSČM s cílem posoudit, zda tato aktivita nevybočuje z limitů ústavního pořádku ČR a zda nejsou program a postoje KSČM v zásadním rozporu s ústavním pořádkem a zákony ČR.

Dále šlo o posouzení jednání, názorů a veřejných projevů představitelů KSČM s cílem prozkoumat, zda teze uvedené v programu nemají pouze jakýsi proklamativní charakter a KSČM reálně neusiluje o zrušení některých lidských práv a svobod. Zároveň se ministerstvo vnitřní záležitostí zabývalo subjekty, se kterými KSČM spolupracuje a jejichž činnost by mohla být v rozporu se zákony (Komunistický svaz mládeže, Svaz mladých komunistů Československa).

Analýza vychází z podkladů senátní komise, dále pak z otevřených zdrojů, zejména internetu (oficiálního webu KSČM a webu krajských organizací) a tiskovin KSČM (Hálo noviny).

2 Obecně k úpravě rozpouštění nebo pozastavení činnosti politických stran v kontextu českého ústavního pořádku a Úmluvy o ochraně základních práv a svobod

2.1 Český ústavní pořádek

Politické strany mají v demokratickém zřízení klíčovou úlohu, a proto vyžadují zvýšenou ochranu ve srovnání s jinými organizacemi či sdruženími. Právo sdružovat se v politických stranách patří mezi základní lidská práva a jako takové je zakotveno v čl. 20 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“). Odstavec 3 stanoví podmínky, za nichž lze výkon práva zakládat politické strany a hnutí a sdružovat se v nich omezit. Omezení tohoto základního lidského práva je možné jen v případech stanovených zákonem, jestliže to je v demokratické společnosti nezbytné pro bezpečnost státu, ochranu veřejné bezpečnosti a veřejného pořádku, předcházení trestným činům nebo pro ochranu práv a svobod druhých. **I právo sdružovat se v politických stranách lze za přísně stanovených podmínek omezit.** Je jistě nezpochybnitelné, že **politické strany musí respektovat základní demokratické principy.** Demokratický právní stát má právo a povinnost aktivně bránit své demokratické zřízení. Prosazení konceptu demokracie schopné se bránit je legitimním cílem zákonodárství každého demokratického státu a naplňování této myšlenky dovozuje v přiměřených mezích omezit práva garantovaná ústavním pořádkem i Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod (rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 4. března 2009, č. j. Pst 1/2008-66, bod 45.).

Z hlediska fungování politických stran je klíčový i čl. 5 Ústavy, který stanoví, že *„politický systém je založen na svobodném a dobrovolném vzniku a volné soutěži politických stran respektujících základní demokratické principy a odmítajících násilí jako prostředek k prosazování svých zájmů.“* Tímto článkem argumentuje i návrh na pozastavení činnosti KSČM zpracovaný pro pana senátora Štětinu. Zde je však nutno zdůraznit, že cílem tohoto článku je zejména zajištění plurality politických stran, které mají demokratický charakter. Násilím se pak rozumí například individuální teror, zajímání rukojmích, ozbrojené povstání a tomu obdobné prostředky.¹ Z hlediska odmítání násilí jako prostředku k prosazování zájmů strany tedy nebude dostačovat, že politická strana má například skrytě a neurčitě prvek násilí zabudován do své

¹ Pavlíček, V., Hřebejk, J.: Ústava a ústavní řád České republiky, komentář, 1. díl, Linde: 1998, s. 67.

ideologie, ale stěžejní bude její aktuální jednání (viz rozsudek Dělnická strana II, rozsudek NSS č. j. Pst 1/2009 – 445).

2.2 Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod („Úmluva“)

Česká republika je vázána řadou mezinárodních úmluv o lidských právech, které musí respektovat. V evropském kontextu lze za nejdůležitější označit Úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod, která v čl. 11 zakotvuje právo na svobodu sdružování. Tento článek není nijak konkrétní, z hlediska aplikace tohoto článku je naprosto zásadní judikatura Evropského soudu pro lidská práva („ESLP“), která konstantě zdůrazňuje, že politické strany se liší od jiných subjektů a vzhledem k jejich klíčové úloze pro demokratické zřízení vyžadují zvýšenou ochranu (viz Refah Partisi proti Turecku). Svoboda sdružování je úzce spojena se svobodou shromažďování a svobodou projevu a svobodou náboženství a musí být ve světle práv garantovaných těmito články vykládána. ESLP opakovaně konstatoval, že *„ochrana názorů a svobody jejich projevu je jedním z cílů svobody shromažďování a sdružování zaručených v čl. 11. S ohledem na jejich zásadní roli při udržování pluralit a dobrého chodu demokracie pak toto tvrzení tím spíše platí pro politické strany.“*

Z hlediska případného návrhu na pozastavení činnosti KSČM je nutné zdůraznit, že ESLP zdůrazňuje možnost politické strany usilovat o změnu právního a ústavního pořádku státu, a to za těchto podmínek: (1) použité prostředky musí být po všech stránkách zákonné a demokratické a (2) navrhovaná změna musí být sama o sobě slučitelná se základními principy demokracie. Politická strana, jejíž vůdci vyzývají k násilí a jejíž politický projekt nerespektuje pravidla demokracie, příp. usiluje o jejich zničení nebo sleduje porušování uznávaných práv a svobod, nemůže v rámci Úmluvy hledat ochranu. Výjimky k možnému zákroku vůči politické straně však musí být vykládány restriktivně, neboť jakýkoliv zákrok vůči politické straně je až krajním krokem. Míra možnosti posoudit naplnění kritéria nezbytnosti státem je velmi omezená. Postup jak posuzovat slučitelnost politické strany s demokratickými principy do značné míry převzal i český Nejvyšší správní soud, jednotlivým podmínkám, které je nutno pro jakýkoliv zákrok vůči politické straně splnit, se věnuje další část této analýzy. Z Úmluvy je dále nutno zdůraznit čl. 17, který má zabránit skupinám vyznávajícím totalitní ideologie, aby zneužívaly zásady zakotvené v Úmluvě.

2.3 Judikatura Evropského soudu pro lidská práva („ESLP“)

Z analýzy rozsudků ESLP vztahující se k zákazu stran², jejichž ideologie je příbuzná s ideologiemi nedemokratických režimů, vyplývá, že ESLP (a předtím Komise) jsou po skončení studené války tolerantnější vůči komunistické ideologii než k ideologii nacistické. Tento závěr lze však přičíst tomu, že intelektuální tradice vycházející z marxismu je mnohem širší a různorodější než ta, která vychází z nacismu, a tudíž ji nelze vzhledem k této vnitřní diferenciaci tak snadno ztotožnit se zkušeností s totalitními režimy, jako tomu je v případě nacismu. Od rozhodnutí Komise ve věci Komunistické strany ve Spolkové republice Německo nebyl na komunistickou ideologii aplikován čl. 17 Úmluvy a drtivá většina (post)komunistických stran, která se na soud obrátila, uspěla.

V roce 2008 v rozsudku ve věci Vajnai proti Maďarsku pak ESLP komunismus od krajně pravicových ideologií explicitně odlišil. Tento případ je pro tuto analýzu velmi aktuální, neboť se ESLP vyjádřil k několika aspektům možného omezení svobody projevu ve vztahu k zobrazování komunistických symbolů (rudé hvězdy) a k možnému vnímání propagace komunismu osobami, které trpěly v době komunistického režimu. Soud k argumentaci vlády, která upozorňovala na práva trpících v době komunistického režimu a kteří by tudíž mohli pociťovat strach na základě své zkušenosti s totalitním režimem, uvedl, že jakkoliv jsou takové pocity pochopitelné, *„nemohou samy o sobě stanovit meze svobody projevu. Vzhledem k dobře známým zárukám, jež Maďarsko v právní, morální a materiální rovině obětem komunismu poskytlo, takové emoce nelze považovat za racionální obavy... Právní systém, který stanoví omezení lidských práv za účelem uspokojení diktátu veřejného mínění – ať už skutečného nebo imaginárního – nelze považovat za systém, jenž plní naléhavé společenské potřeby uznávané v demokratické společnosti, neboť taková společnost musí ve svém úsudku zůstat rozumná. Opačný závěr by znamenal, že svoboda projevu může být umlčena pouhou hrozbou narušení pořádku ze strany osob, jež se cítí nošením rudé hvězdy na veřejnosti dotčeny.“*³ Současně Soud konstatoval, že od přechodu k demokracii v Maďarsku uplynula značná doba, v níž se Maďarsko stalo stabilní demokracií. Kromě toho vláda

² Viz výroky ve věcech Partikul Comunistilor (Nepeceristi) a a Ungureanu proti Rumunsku, Tsonev proti Bulharsku a Sjedinená komunistická strana Turecka a další proti Turecku.

³ Kosař, David. Přehled rozsudků Evropského soudu pro lidská práva, Praha : ASPI, XI, 4, od s. 230-242, 13 s. ISSN 1212-2211. 2008.

nepředložila, a ani jinak nejsou k dispozici žádné důkazy, že existuje reálné a přítomné nebezpečí (real and present danger) znovunastolení komunistické diktatury. Odborná právnícká veřejnost z rozhodnutí jasně dovozuje, že ačkoliv si maďarská vláda myslí, že komunistický režim byl stejně zločinný jako ten fašistický, soud jejich názor nesdílí. Historická zkušenost s komunistickými diktaturami ve středoevropském prostoru hrála důležitou roli po přechodu k demokracii, nyní však už uplynula dostatečně dlouhá doba ke stabilizaci demokracie⁴.

V případě právního postupu vůči KSČM lze předpokládat, že by se i NSS (potažmo pak sám ESLP) zabýval i tím, zda ČR je již vyspělou demokracií, která se s působením KSČM dokáže vyrovnat v demokratických volbách. Za povšimnutí stojí rovněž to, jak se ESLP vymezil vůči požadavku veřejného mínění a obětí komunistického režimu, kteří by si přáli tvrdší postup vůči komunistům.

Pokud jde o kauzy jednotlivých komunistických stran, které se dostaly před ESLP, tak lze shrnout, že soudu pro ospravedlnění jejich zákazu nestačilo, že ve svém názvu měly slovo komunistická⁵. Neuspělo také odůvodnění vnitrostátního soudu, jehož klíčový závěr zněl takto: *„Ze statutů a z politického programu tak vyplývá, že cílem strany je vybudovat lidský stát založený na komunistické doktríně, což by znamenalo, že ústavní pořádek a právní řád existující od roku 1989 je nelidský a nezakládá se na skutečné demokracii. Z toho důvodu strana nerespektuje ustanovení paragrafu 2 odst. 2, 3 a 4 zákonného dekretu č. 8/1989, který stanoví, že cíle politických stran musejí respektovat suverenitu země a prostředky používané k jejich dosažení musejí být v souladu s ústavním pořádkem a právním řádem Rumunska.“*⁶ Obdobně neuspěla ani následující argumentace v jiném případě: *„...soudy shledaly cíle strany – ‚revoluční změnu bulharské společnosti‘ a ‚podporu myšlenky revolučního společensko-politického řádu‘ – problematické a v rozporu s § 3 odst. 2 zákona o politických stranách z roku 1990. Tyto cíle svědčily o tom, že strana by se nesnažila dostat k moci pokojnými prostředky, ale cestou revoluce.“*⁷ Z judikatury ESLP tedy jasně vyplývá, že samotné přihlášení se ke komunismu ještě není důvodem k zákroku vůči této straně.

4 Ibid.

⁵ Návrh na pozastavení činnosti KSČM zpracovaný advokátní kanceláří pro senátora Štětinu obsahuje jako jeden z požadavků i vypuštění slova „komunismus“, „komunistická“ z názvu.

⁶ *Partidul Comunistilor (Nepeceristi) a Ungureanu proti Rumunsku*, rozsudek ESLP ze dne 3. 2. 2005, stížnost č. 46626/99.

⁷ *Tsonev proti Bulharsku*, rozsudek ESLP ze dne 13. 4. 2006, stížnost č. 45963/99.

2.4 Zákon o politických stranách a hnutích

Konkrétní podmínky pro činnost politických stran a hnutí (včetně podmínek, za nichž lze politickou stranu rozpustit nebo pozastavit její činnost) upravuje zákon č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích, ve znění pozdějších předpisů („zákon o politických stranách“). Zákon o politických stranách dává vládě, při zjištění skutečnosti, že strana porušuje platné zákony a ústavu, oprávnění na takový stav reagovat návrhem k Nejvyššímu správnímu soudu, čímž je vyjádřena zvláštní a zvýšená ochrana politických stran na straně jedné a ochrana principiálně stejně hodnotných ústavních principů potenciálně ohrožovaných takovou politickou stranou na straně druhé. Soud může rozhodnout o pozastavení činnosti či rozpuštění politické strany nebo hnutí, pokud je její činnost v rozporu s ust. §§ 1 – 5, přičemž nejrelevantnější pro rozpuštění je § 4 zákona, podle něhož:

Vznikat a vyvíjet činnost nemohou strany a hnutí,

- a) které **porušují ústavu a zákony** nebo jejichž cílem je **odstranění demokratických základů státu**,
- b) které nemají demokratické stanovy nebo nemají demokraticky ustanovené orgány,
- c) které směřují k uchopení a držení moci zamezující druhým stranám a hnutím ucházet se ústavními prostředky o moc nebo které směřují k potlačení rovnoprávnosti občanů,
- d) jejichž **program nebo činnost ohrožují mravnost, veřejný pořádek nebo práva a svobodu občanů**.

Důležitý z hlediska možného pozastavení příp. rozpuštění strany je i § 5 zákona, který stanovuje:

- (1) Strany a hnutí jsou odděleny od státu. **Nesmějí vykonávat funkce státních orgánů** ani tyto orgány nahrazovat. Nesmějí řídit státní orgány ani ukládat povinnosti osobám, které nejsou jejich členy.
- (2) Strany a hnutí **nesmějí být ozbrojeny a nesmějí zřizovat ozbrojené složky**.
- (3) Strany a hnutí mohou být organizovány zásadně na územním principu. Zakládat a organizovat činnost stran a hnutí na pracovištích nebo v případech stanovených zvláštními zákony je nepřipustné.

Zákon je tedy ve formulaci podmínek k postupu vůči politické straně, proviňuje-li se proti těmto ustanovením, poměrně obecný. Z tohoto důvodu je nutné řídit se při

přezkumu činnosti politické strany jednak výše rozebranou judikaturou ESLP a jednak judikaturou Nejvyššího správního soudu (NSS), přičemž nejdůležitější ve věci rozpouštění politických stran jsou rozsudky Dělnická strana I⁸ a Dělnická strana II⁹.

NSS vymezil základní argumentační kostru pro rozpuštění či pozastavení činnosti politické strany, ve které v souladu s českou i evropskou legislativou a judikaturou stanovil, že pro rozpuštění politické strany je nutné prokázat následující:

- 1) zjištěné chování politické strany je **protiprávní**, tzn. nerespektování základních principů právního a ústavního pořádku státu, jednání či projevy, které by mohly být vykládány jako výzvy k násilí, povstání, či jiné formě odmítnutí či nerespektování demokratických principů, směřování k porušování uznávaných práv a svobod apod.
- 2) je této straně **přičitatelné**, nemůže jít tedy o excesy jednotlivců; chování straníků a sympatizantů musí být v kontextu chování politické strany.
- 3) představuje dostatečně **bezprostřední hrozbu** pro demokratický právní stát, tzn. musí tedy existovat skutečné a bezprostřední nebezpečí ohrožení demokracie. Přístup ke stejné straně se tak může lišit v návaznosti na její vlastní politické postavení a potenciál realizovat zamýšlené společenské změny, ale také podle objektivních vnějších podmínek, kterými mohou být např. stabilita demokracie v tom kterém státě nebo změna mezinárodních podmínek. Je nutné se v této souvislosti zabývat i aktuálností hrozby, tedy např. zda a jakým způsobem se strana distancovala od svých dřívějších činů, jak se vyvíjí její členská základna a zejména vedení, zda došlo k zásadnímu programovému posunu apod. O bezprostředním ohrožení demokracie nelze přitom uvažovat za okolností, kdy politická strana nečiní výzvy k použití násilí nebo k jakékoli jiné formě odmítnutí demokratických principů.
- 4) zamýšlený zásah je **přiměřený** sledovanému cíli, tzn. není narušena proporcionalita mezi omezením práva sdružovat se v politických stranách a zájmem společnosti na ochraně jiných hodnot. Nikoli tedy každé banální porušení práva nebo ohrožení právem chráněných hodnot může vést k zásahu do práva na sdružování v politických stranách, musí se jednat o intenzivní porušení či ohrožení těchto hodnot. Pouze zájem na ochraně ohrožených práv, která jsou svojí hodnotou srovnatelná s právem sdružovat

⁸ Rozsudek NSS ze dne 4. 3. 2009, č. j. Pst 1/2008 – 66, č. 1841/2009 Sb.

⁹ Rozsudek NSS ze dne 17. 2. 2010, č. j. 1 Pst/2009-348.

se v politických stranách, může vyvážit zásah do tohoto práva. Bude-li možné efektivně korigovat jednání politické strany jiným zákonným způsobem, nevedoucím k její likvidaci nebo jinému zásahu vůči straně, bude zpravidla namíste zvolit méně omezující prostředek (např. zásah proti konkrétní osobě, která se v pozici člena politické strany dopouští protiprávního jednání, které by mohlo být politické straně přičitatelné) .

3 Analýza činnosti KSČM ministerstvem vnitra

Ministerstvo vnitra vycházelo při vypracování analýzy činnosti KSČM z materiálů, které mu byly předány senátorem Štětinou a informací, které jsou veřejně přístupné. K závěrům a informacím Senátu Parlamentu České republiky na rozpuštění či pozastavení činnosti KSČM v roce 2008 se ministerstvo vnitra vyjádřilo již v informaci k podnětu, který měl být původně předložen vládě. Nepovažujeme tedy za nezbytné opakovat zde argumenty uvedené v předchozím materiálu. Zdůrazňujeme rovněž že všechny podklady shromážděné senátní komisí byly v roce 2009 předloženy k zaujetí odborného stanoviska akademickým institucím (Právnická fakulta Masarykovy univerzity, Právnická fakulta Karlovy univerzity, Ústav politologie Filozofické fakulty Karlovy univerzity, VŠE v Praze, Institut pro srovnávací politologický výzkum), přičemž stanovisko zaujala pouze prof. PhDr. V. Dvořáková, CSc., a prof. JUDr. A. Gerloch, CSc. Dle prof. V. Dvořákové, CSc., je největší slabinou argumentace Komise vytrhávání některých podkladů z historického či právního kontextu a jejich účelová interpretace. V této souvislosti dospěla k závěru, že *"usnesení Senátu Parlamentu České republiky 6.511 ze dne 30. října 2008 nedává dostatečné podklady pro zpracování návrhu vlády Nejvyššímu správnímu soudu na pozastavení činnosti či dokonce rozpuštění KSČM."*

Vzhledem k nutnosti posuzovat jednání politické strany v době podávání návrhu na zákrok proti politické straně a vzhledem k tomu, že sankce je vždy preventivním aktem mířeným do budoucna, čerpali jsme při zpracování analýzy zejména z veřejně dostupných zdrojů. Za směrodatnou považujeme výše rozebranou judikaturu NSS a ESLP s tím, že pro rozpuštění politické strany je nutné prokázat:

1. protiprávní směřování strany
2. přičitatelnost protiprávní činnosti uvedené v bodě 1. politické straně
3. bezprostřednost hrozby
4. proporcionalitu sankce

Analýza je tedy strukturovaná podle těchto čtyř kritérií. Ačkoliv tato kritéria stanovil NSS pro rozpuštění politické strany, což je zásahem závažnějším než pozastavení činnosti, lze přepokládat, že při posuzování návrhu na pozastavení činnosti by NSS postupoval podle stejných kritérií, a to zejména v bodech 1 a 2, nicméně bude nutné prokázat i bezprostřednost hrozby a proporcionalitu zásahu v takové intenzitě, aby odůvodnila pozastavení činnosti této strany. Test k zásahům

do práva sdružovací je totiž formulován obecně a je tak využitelný při zvažování pozastavení činnosti strany, což je z hlediska zásahu do práv mírnějším krokem.

3.1 Ad 1) protiprávní směřování strany

3.1.1 Program strany

Za účelem posouzení možného protiprávního charakteru KSČM Ministerstvo vnitra analyzovalo jednotlivé body programu na období 2010 - 2014, jak je KSČM prezentuje na svých webových stránkách. Při posuzování programu byly zkoumány také další programové materiály jako např. dokumenty obsažené v materiálu zpracovaném Senátem.

V programu KSČM tak, jak je prezentován na oficiálních stránkách strany, je mj. následující část, která by se z hlediska přihlášení se k marxismu mohla jevit jako sporná.

„Programovým cílem KSČM je socialismus, demokratická společnost svobodných, rovnoprávných občanů, společnost politicky a hospodářsky pluralitní, postavená na maximální občanské samosprávě, prosperující a sociálně spravedlivá, pečující o zachování a zlepšování životního prostředí, zabezpečující lidem důstojnou životní úroveň a prosazující bezpečnost a mír.

Program KSČM vychází z marxistické teorie otevřené dialogu s mezinárodním komunistickým a levicovým hnutím, novým myšlenkám a poznatkům. KSČM usiluje o to, aby byla stranou masovou, která pracuje na základě kolektivnosti jednání a rozhodování, samosprávných principů a široké vnitrostranické demokracie.“

Zdroj: www.kscm.cz

Nejvyšší soud v rozsudku č. j. 11 Zp 34/2001 ze dne 19. září 2002 konstatoval, že „vyjádření programových cílů strany odkazem na marxisticko-leninský názor a na učení Lenina a Stalina znamená mimo jiné i přihlášení se k té části názorů a učení uvedených ideologů, zejména pokud jde o Lenina a Stalina, která představuje cíl směřování státní moci k diktatuře proletariátu a vlády jen jedné strany bez politické možnosti tuto situaci změnit. Jde o všeobecně známé skutečnosti vyplývající mimo jiné i z historických zkušeností zemí bývalého Sovětského svazu i dalších zemí, např. i bývalé Československé socialistické republiky, jejichž státní zřízení bylo na uvedených tzv. světových názorech postaveno.“ Nicméně v případě

výše citovaného programu KSČM chybí odkazy na leninismus, osobnosti typu Stalina a zejména pak k diktatuře proletariátu a vlády jedné strany. Přestože je v programu zmiňován marxismus, jsou zároveň zdůrazněny demokratické principy (vnitrostranická demokracie, občanská samospráva, pluralita atd.). Není tedy možné dovodit, že by marxismem tak, jak je obsažen v programu KSČM, byl marxismus stalinského typu. Z hlediska posouzení, zda se v případě KSČM jedná o totalitní ideologii by zřejmě bylo vhodné, aby byla provedena odborná charakteristika současné ideologické platformy. Při posuzování protiprávnosti je nutné mít na zřeteli, že k činnostem komunistických stran se z hlediska vyznávané ideologie vyjádřil již také ESLP, jak je uvedeno výše. Na druhou stranu ideologie samotná je sice důležitým prvkem, avšak stále sama o sobě při posuzování protiprávnosti KSČM nestačí. Navíc, samotné přihlášení se k určitým myšlenkám v programu samo o sobě nestačí k zákroku vůči politické straně, a to ani k pozastavení činnosti. Pro posouzení směřování politické strany je důležité její směřování v celém kontextu, tedy zhodnocení projevů představitelů, jejich dalších kroků a vyvíjená činnost k naplnění programu atd.

V této souvislosti je nezbytné odkázat na rozsudek NSS ze dne 28. 8. 2009, č. j. 7 As 29/2008 – 104 ve věci rozpuštění Komunistického svazu mládeže, kde se soud vyjádřil ke kritériu nezbytnosti zásahu ze strany státu do svobody sdružovací. Soud uvedl, že kritérium nezbytnosti je splněno pouze v případě, že zásah do práva svobodně se sdružovat odpovídá naléhavé společenské potřebě a je přiměřený sledovaným legitimním zájmům. Soud dále konstatoval, že i pouhé hlásání určitých myšlenek a propagace idejí sice může být dostatečným důvodem pro zásah do práva svobodně se sdružovat, ale v takových případech je třeba důsledně trvat na odůvodnění nezbytnosti takového zásahu. Proti extrémním názorům a sdružením založeným k jejich šíření mohou správní orgány zasáhnout až tehdy, vznikne-li nikoliv jen hypotetické nebezpečí, že uvedené extrémní názory či jejich důsledky mohou začít být skutečně prosazovány a realizovány.

Je tedy v dalším kroku nezbytné zabývat se tím, zda jednání a projevy představitelů strany směřují k prosazování totalitní ideologie, vyzývání k násilí, porušování právního pořádku atd.

3.1.2 Projevy představitelů strany

Ministerstvo vnitra se soustředilo na veřejné projevy představitelů KSČM. Jednalo se zejména o projevy, které zazněly na půdě Parlamentu ČR, na předvolebních mítincích (a podobných akcích) nebo byly prezentovány ve stranickém tisku. S ohledem na to, že se NSS řídí při rozpuštění nebo pozastavení činnosti politických stran stavem platným v době projednávání návrhu, zaměřilo se ministerstvo vnitra zejména na projevy a názory, které z řad činovníků KSČM zazněly v nedávném období (tedy cca od volební kampaně v r. 2010).

Předseda Vojtěch Filip v úvodním vystoupení na 12. zasedání ÚV KSČM dne 8. 11. 2010 mj. uvedl:

*„Nechci nic shazovat pouze na objektivní důvody, jen je připomenou. Byla a samozřejmě trvá zvýšená vlna antikomunismu, zvláště v období před volbami. **Byli jsme svědky neustálého překrucování historie a zdůrazňování již tolikrát odsouzených represí z 50. let.** To jistě ovlivnilo, stejně jako v květnu, značnou část, zejména mladých voličů.“*

zdroj: <http://www.kscm.cz/article.asp?thema=3892&item=51673&previev=archiv>

Tento výrok do jisté míry naznačuje, že výklad historie, zejména pak komunistických represí v 50. letech, je podáván zkresleně, a to v neprospěch KSČM. Na druhou stranu výrok rovněž odkazuje na odsouzení represí z 50. let.

Stanislav Grospič: Dvacet let Komunistické strany Čech a Moravy, 31. 3. 2010

„ Listopadové události roku 1989 a roku následujícího, tisíce lidí v ulicích, kteří chtěli něco lepšího, přáli si odstranění toho či onoho nedostatku, ale v převažující většině si ve svých názorech ani záměrech nepřáli likvidaci socialismu a všeho dobrého, co jim tento společenský systém přinesl. Už tehdy, od samého počátku Havel a jemu podobní zaplacení tzv. disidenti, záměrně lidem v naší zemi lhali. Velice dobře věděli či alespoň tušili, co bude následovat.

Komunisté to věděli a otevřeně říkali, ale lidé jim nevěřili. Následovala bezuzdná restaurace kapitalismu v podobě privatizace. Ekonomické a sociální dopady, které tato skutečnost přinesla do naší společnosti, snad není nutné zdůrazňovat. Anebo

možná přece. Současnou oficiální a neoficiální vrstvu nezaměstnaných tvoří téměř 750 tisíc lidí bez práce, a co je nejhorší, většinou dlouhodobě bez práce.

Přišel rok 1992 a 1993, a aniž se kdokoliv z politiků či skutečných ekonomických vládců zeptal na názor občanů, byly naše republiky od sebe odtrženy na dva samostatné státy. Koncem 90. let byl restituční majetkový převrat v naší společnosti dokončen. Třída novodobé buržoazie (v nejužším pojetí asi 180 tisíc osob) stabilizována. Stabilizovala se ale i vrstva 800 tisíc lidí na hranici chudoby a dalších dvou milionů občanů pohybující se v hmotné nouzi těsně nad hranicí chudoby. Dvě třetiny z více než čtyř milionů zaměstnanců trvale nedosahují zdaleka průměrné mzdy. U dělnických profesí (1,9 milionů dělníků) je tento poměr ještě výraznější.“

Zdroj: <http://www.kscm.cz/article.asp?thema=3892&item=47376&previev=archiv>

Projev zcela jednostranně a účelově hodnotí porevoluční vývoj v České republice. Ačkoliv se dehonestujícím způsobem vyjadřuje např. k osobnosti Václava Havla a celkově zapadá do rétoriky KSČM, nelze ho označit za důvod pro pozastavení činnosti. Z projevu je rovněž zřejmé odsouzení stávajícího prostředí tržní ekonomiky, když je kritizována restaurace kapitalismu. Na druhou stranu je nutné konstatovat, že k případné změně formy vlastnictví KSČM deklaruje ve svých vyjádřeních využít demokratické prostředky.

V této souvislosti lze zmínit zejména aktivity poslankyně Mgr. Marty Semelové, zejména pak její projev v Poslanecké sněmovně dne 11. 2. 2011, kde jak vyplývá ze záznamu jednání, který je dostupný na

<http://www.psp.cz/eknih/2010ps/stenprot/013schuz/s013224.htm#r11>

mj. prohlásila:

„Smyslem předloženého návrhu by měl být - řečeno ústy jeho autorů, cituji - mravní imperativ boje za svobodu a demokracii a generálně preventivní význam vyzdvižení protikomunistického odboje. Ve skutečnosti však jde o něco zcela jiného. Jde o snahu o vymazání paměti, o zastrasování a očerňování poctivých lidí, kteří v naprosté většině přijali režim po Únoru 48 za svůj, lidí, kteří zde pracovali, vytvářeli hodnoty a žili v míru. Po válce znovu vybudovali zdevastovanou zemi a dělali to, ať se vám to líbí, nebo ne, s nadšením. Účastnili se brigád, jezdili na stavby mládeže, rozvinuli zemědělství, které bylo schopno zajistit výživu národa. Postavili byty, jesle, školy, nemocnice, vybudovali průmysl, jehož výrobky nás proslavily po celém světě.

Bohužel ty fabriky už jsou dnes rozkradené a rozprodané. To bylo vše, čím se tito lidé provinili. A tyto lidi teď chcete kriminalizovat? Chcete legalizovat a oceňovat násilí proti nim? To je nehoráznost! Podle vašeho návrhu se má občanovi, který - opět cituji - s nasazením vlastního života vykonal mimořádně záslužný čin, přiznat postavení účastníka protikomunistického odboje nebo odporu. Ráda bych se zeptala, co to je ve vašem pojetí ten mimořádně záslužný čin? Zákeřná vražda? Žhářství? Ozbrojená loupež? Asi ano! V kontextu Topolánkem vyznamenaných a premiérem Nečasem či ministrem vnitra Johnem glorifikovaných prachsprostých vrahů, mám na mysli Mašíny a Paumera, je zřejmé, že za mimořádně záslužný čin opravdu považujete skutek, který například oni spáchali. Podříznutí spoutaného muže v bezvědomí či zastřelení pokladníka, když kradli peníze. Nebo skutek bratří Šimsů, kteří přepadli poštu a zranili při pokusu o získání peněz poštmistra tak, že po celý další život trpěl hluchotou. Těmto zločincům chcete dát postavení válečného veterána! To je přímo plivnutí do tváře nejen jejich obětem a potomkům těchto obětí, jež vy mimochodem zcela ignorujete a často je přímo urážíte už třeba tím, že vrazi jejich rodičů jsou navrhováni na státní vyznamenání. Je to ale i hrubá urážka a zneuctění památky všech účastníků protifašistického odboje. Tento statut totiž bojovníci proti nacistům, českoslovenští partyzáni či vězni, kteří v době 2. světové války prošli koncentračními tábory, nemají. A připomínám, že mezi prvními, kdo se postavili proti německému fašismu, kdo byli zatýkáni, mučeni a popraveni, byli právě komunisté.“

Poslankyně Semelová vystupuje pravidelně jako velká příznivkyně Klementa Gottwalda, kdy pravidelně u příležitosti různých výročí vystupuje u jeho hrobu, např. u příležitosti výročí „Vítězného února“ dne 25. února 2011, 13. 5. 2011 u příležitosti založení 90. výročí vzniku KSČ, kde byl přítomen také další poslanec KSČM Stanislav Grospič. Projevy poslankyně Semelové tedy mohou vzbuzovat obavy z porušování zákona, zejména pak z trestného činu schvalování komunistického genocidia (§ 405 trestního zákoníku). Za takové výroky je však primárně odpovědná poslankyně Semelová v rámci své trestněprávní odpovědnosti. Nutno podotknout, že na poslankyni bylo právě v souvislosti s jejími výroky podáno trestní oznámení, které však bylo shledáno jako neopodstatněné (viz č. j. ORI-5399-9ČJ-2011-001179, Policie České republiky, obvodní ředitelství policie Praha I, SKPV, OOK). V tomto případě však výroky poslankyně Semelové byly vyhodnoceny jako nikoliv protiprávní,

přestože jsou provokativní a nemorální a značná část veřejnosti s nimi nesouhlasí. Principem demokracie je však i možnost vyjadřovat nesouhlasné názory.

Poslankyně Semelová se aktivně zúčastnila shromáždění konaného dne 25. 2. 2011 v areálu Olšanských hřbitovů u příležitosti výročí tzv. „Vítězného února“. Setkání se účastnili členové Svazu mladých komunistů Československa, Komunistické strany Čech a Moravy i neúčastněné osoby a protikomunističtí aktivisté. Setkání zahájila poslankyně Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR Marta Semelová za KSČM, která vzápětí předala slovo Lukáši Kollarčíkovi, kterého označila za hlavního vystupujícího. Lukáš Kollarčík následně přednesl projev, ve kterém označil únorové události roku 1948 za nejdemokratičtější změny v české historii. Dále v projevu opakovaně vyzdvihoval komunistickou politiku třídy proti třídě, bolševizaci komunistické strany a boj dělnické třídy proti kapitalismu. Klementa Gottwalda označil za největší osobnost československých nejnovějších dějin. Svůj projev zakončil výzvou všem shromážděným, aby bránili odkaz Klementa Gottwalda proti současné vládnoucí moci. Vůči Lukášovi Kollarčíkovi byly dne 16. května 2011 zahájeny úkony trestního řízení pro přečin založení, podpora a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka podle § 403 odst. 1 trestního zákoníku. Lukáš Kollarčík je však představitelem Svazu mladých komunistů Československa, nikoliv tedy KSČM a i přesto, že se shromáždění zúčastnili členové KSČM, včetně poslanců, nelze jednání Kollarčíka přičíst politické straně KSČM.

V souvislosti s jednáním poslankyně Semelové (shromáždění u příležitosti Vítězného února, oslavování Gottwalda) je rovněž nutno poukázat na to, že přijímání jejích názorů a jejího chování v rámci KSČM není jednoznačné. Předseda strany Vojtěch Filip prohlásil pro Parlamentní listy, že její názor není názor KSČM. Nesouhlas v rámci KSČM s jednáním Semelové je patrný i z vyjádření další poslankyně KSČM Kateřiny Konečné, které prohlásila: *„KSČM není KSČ, KSČM má demokratický volební program. Jsme teď úplně jinou stranou. Troufnu si říct, že podstatné je pro mě to, že jak strana v roce 1992 vznikla, že si své chyby uvědomila a omluvila se za ně.“* (viz <http://www.parlamentnilisty.cz/parlament/191054.aspx>).

Závěrem k projevům poslankyně Semelové lze konstatovat, že přestože jde o poslankyni strany, je z vyjádření vedoucích funkcionářů KSČM patrné, že nejde o oficiální rétoriku strany. Projevy Semelové jsou nepochybně značně nemravné, ve společnosti nepřijatelné a hrubě neslušné. Poslankyně Semelová však není ve

vedení strany, není ani ve stínové vládě KSČM, v 6. volebním období od roku 2010 byla překladatelkou jediného zákona, který byl zamítnut v prvním čtení. Poslankyní je teprve od roku 2010, druhé volební období je členkou Zastupitelstva hl. m. Prahy. Z jejích aktivit nelze dovodit, že by byla nějakou významnou představitelkou KSČM, která by zásadním způsobem ovlivňovala chod strany.

V této souvislosti je nutné znovu zmínit, že zásah proti politické straně je až krajním prostředkem a nastupuje v případě, kdy zákrok proti individuálnímu porušovateli zákona není možný. Samotné projevy lze pak hodnotit tak, že ve své podstatě nepřekračují hranici kritiky stávajících poměrů. V některých případech však dochází k podezření ze spáchání přečinu, čímž se však orgány činné v trestním řízení zabývají ve vztahu k individuálním pachatelům. Navíc je nutné zdůraznit, že dle oficiálních vyjádření představitelů KSČM nejde o oficiální názor strany.

Na webové stránce okresního výboru KSČM Praha – východ se ve zprávě ze 17. Festivalu studentstva a mládeže v Pretorii uvádí mj. *„Workshop věnovaný antikomunismu v Evropě tak využila naše delegace k informování zahraničních soudruhů o reakčních tendencích českých pravicových sil a praktických dopadech na celou politickou scénu. Přednáška byla zaměřena na samotnou strukturu antikomunistické mašinérie. **Jako příklady byly uvedeny útoky na představitele KSM a KSČM, zákaz KSM, veřejné schvalování terorismu vedeného proti socialistické společnosti bývalé ČSSR představiteli současné politické moci, antikomunistické zákony, antikomunisticky zaměřené nevládní organizace a státní instituce, působení v médiích a ve školách. Text přednášky si vyžádala některá zahraniční média.**“*

Zdroj: <http://tresnicka.kscm.cz/article.asp?thema=5236&item=52904>

Výše citované vyjádření vzbuzuje jednak dojem z nějakého neodůvodněného pronásledování komunismu v ČR bez zjevného právního základu, což se nezakládá na pravdě. Na druhou stranu se v takovémto výroku jedná stále ještě o realizaci svobody projevu a diskutabilní posuzování minulosti, které však ještě není nijak postižitelné.

Problematičtější se pak jeví označování bratří Mašínů a dalších osob spojených s jejich útekem za teroristy. Velmi ostré výroky jsou obsaženy např. na webových stránkách KSČM Plzeňského kraje, kde je Milan Paumer označován za vraha. Na webu je doslova uvedeno: *„Paumer v 50. letech minulého století patřil*

k teroristické skupině bratří Mašínů, kteří vraždili v tehdejší Československu nevinné lidi a loupili. Svoji činnost odůvodňovali tím, že se zbraní v ruce bojovali proti komunistické totalitě, což však z hlediska státu a práva bylo legálně zvolené vedení Československého státu v demokratických volbách.“

Zdroj:

http://www.kscmplzen.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=67&Itemid=52

Výroky se velmi hrubým a dehonestujícím způsobem dotýkají konkrétních lidí, výroky o nich jsou pobuřující, nepravdivé a značně zkreslené. Jednoznačně z nich plyne pohled na období komunistické diktatury. Z právního hlediska z nich však nelze odvozovat hrozby, které by mohla KSČM pro demokracii znamenat do budoucna. Výroky totiž nemohou samy o sobě být jediným důvodem k zákroku vůči straně.

Na základě zkoumání projevů představitelů stran v tisku, na internetu a jinde není možné dojít k závěru, že by představitelé strany vyzývali k násilí, aktivně se snažili o prosazení protiústavních změn a chovali se nedemokraticky.

KSČM je zastoupena v obou komorách Parlamentu České republiky, v krajských i obecních zastupitelstvech, kde velmi aktivně vyjadřují svoji politiku a svoje směřování. V Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR se aktivně podílí na práci většiny výborů (např. Výbor pro obranu a bezpečnost, Ústavněprávní výbor atd.). Obdobná situace platí i pro Senát. Z celkového kontextu směřování strany, které se projevuje mj. i v těchto orgánech, nelze dovodit takové směřování strany, které by vedlo k pochybnostem, zda je její chování v souladu s českým právním řádem.

3.1.3 Spolupracující subjekty, osoby

Pro dokreslení kontextu fungování politické strany může sloužit jako vodítko i zhodnocení spolupracujících osob a organizací, ačkoliv jsem si vědomi možných problémů, které by mohly nastat v souvislosti s přičitatelností takového jednání politické strany KSČM. V této souvislosti je nutné podotknout, že není známa žádná spolupráce se subjekty, které by byly uváděny ve Zprávě o extremismu zpracované ministerstvem vnitra nebo Bezpečnostní informační službou. Rovněž není známo, že by výrazná část volebních kandidátů výraznou měrou spolupracovala s organizacemi (hnutími) směřujícími k potlačení práv a svobod (kromě výše uvedeného případu poslankyně Semelové, který je však spíše ojedinělým excesem). Představitelé KSČM

se zúčastňují akcí, které pořádá Komunistický svaz mládeže, kde vystupují se svými projevy. Komunistický svaz mládeže (KSM) je však samostatné občanské sdružení, přičemž aktivity nelze považovat za natolik závažné, aby vůči nim ministerstvo vnitra podniklo příslušné kroky v souladu se zákonem na sdružování občanů (zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, ve znění pozdějších předpisů). Obdobné lze konstatovat o Svazu mladých komunistů Československa.

Spolupráci KSČM s jinými subjekty a jednotlivci nelze tudíž ani podpůrně využít jako důkaz v případném řízení o návrhu na pozastavení činnosti nebo rozpuštění KSČM.

3.2 Ad 2) přičitatelnost

Obecně lze politické straně přičíst jednání jejich vedoucích představitelů vždy, projevy ostatních poslanců a lokálních politiků potud, pokud se od nich strana oficiálně nedistančuje. V chování představitelů KSČM nebylo shledáno nic, co by naznačovalo směřování proti zákonu o politických stranách a hnutích, kvůli čemuž by bylo možné zvažovat pozastavení činnosti strany nebo její rozpuštění. Otázka diskutabilních kroků poslankyně Semelové byla popsána výše. Jednání poslankyně Semelové nelze přičíst straně jako celku, neboť z vyjádření předsedy strany jakýsi odstup KSČM od výroků paní Semelové vyplynul, přestože na oficiálním webu KSČM nikdy žádný přímý distanc od jejích výroků zveřejněn nebyl. Případný implicitní, alespoň částečný souhlas s jejími výroky si tedy lze domýšlet, nicméně pro účely řízení vůči politické straně by to nebylo dostatečně.

Přičitatelné jsou straně rovněž projevy na webových stránkách strany, a to nejen na stránkách centrálních (www.kscm.cz), ale i oficiální weby jednotlivých krajských rad KSČM. I přestože lze na webech najít některé diskutabilní výroky, nedosahují takové intenzity, aby odůvodnily zásah vůči straně jako celku.

Oficiální spolupráce s občanskými sdruženími jako je Komunistický svaz mládeže nebo Svazu mladých komunistů Československa v širokém spektru aktivit není nijak výrazná, přestože KSČM některé aktivity těchto sdružení podporuje. Samostatné aktivity KSM a SMKČ však nelze KSČM přičítat.

3.3 Ad 3) bezprostřednost zákroku vůči straně

Dalším prvkem testu nezbytným pro posouzení odůvodněnosti právních kroků vůči politické straně je prvek bezprostřednosti. Zásah vůči politické straně není pouhou reakcí na chování strany v minulosti, ale do budoucna mířený akt bránící se demokracie proti reálně existujícímu nebezpečí jejího ohrožení. Zároveň podle konkrétních okolností může být např. důležité, zda a jakým způsobem se strana distancovala od svých dřívějších činů, zda a jak se změnila její členská základna a vedení, programový posun atd. Zde je nutné brát v úvahu i to, že strana v podstatě již dvacet let funguje v rámci demokratického právního státu a zatím žádné náznaky, byť implicitní, výslovně nevyjevené, neodůvodňují závěr, že by se s chováním KSČM nedokázala společnost vyrovnat v rámci demokratických voleb. Demokratický právní stát musí reagovat na rizika plynoucí z činnosti politické strany odpovídajícím a proporcionálním způsobem, a to i v individuální sféře, správně-právní a trestněprávní odpovědnosti jedinců, a dále pak také ve vztahu k politické straně.

3.4 Ad 4) přiměřenost

Je nutné dodržet princip přiměřenosti zásahu. Zásah proti politické straně, ať již ve formě pozastavení činnosti, tak v rozpuštění politické strany, jsou zásahem do práva na svobodu sdružování. Takový zásah tedy musí být přiměřený sledovanému cíli, tzn. že jednání daného politického subjektu musí být takového rázu, že vyváží zásah do tohoto základního lidského práva. Pouze zájem na ochraně ohrožených práv, která jsou svojí hodnotou srovnatelná s právem sdružovat se v politických stranách, může vyvážit zásah do tohoto práva. V daném případě však nebylo shledáno žádné jednání, které by přímo odůvodnilo nutnost zásahu proti politické straně jako celku. Jistě nelze vyloučit excesy jednotlivých členů, sympatizantů, představitelů, nicméně nebylo shledáno, že by se tak dělo v masovém měřítku. Ojedinelé projevy některých členů můžou vzbuzovat nesouhlas, vyvolávat negativní emoce, být štvavé, nepravdivé a demagogické, mohou dokonce i vést k podezření ze spáchání trestného činu, např. poprání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidia. V takovém případě je však primárně na místě zásah proti tomuto jednotlivci.

3.5 Závěr

Ministerstvo vnitra tak došlo k závěru, že činnost KSČM posuzovaná ve světle jejího programu, veřejných projevů a názorů a s ohledem na prosazovanou ideologii nevybočuje z pravidel nastavených českým právním řádem a **protiprávnost činnosti KSČM nelze na základě hodnocených materiálů jednoznačně dovodit.** Tento závěr se opírá i o judikaturu NSS, který stanovil, že svoboda projevu musí být zachována i tehdy, když určité projevy mohou být vnímány jako velmi kontroverzní a i když se drtivá většina společnosti s kritikou neztotožní. Toto právo totiž tvoří jeden z úhelných kamenů demokratického právního státu. V tomto smyslu NSS připouští, aby strana svými tématy vyvolala i radikální společenskou diskusi. **Je nutné také brát v potaz, že dle NSS je primárně nutné korigovat jednání politické strany způsobem nevedoucím k její likvidaci (je-li to s ohledem na konkrétní situaci možné).** V případě nezákonných projevů představitelů KSČM by tedy měl být na místě zprvu zásah proti konkrétním osobám, které se dopouští protiprávního jednání, které by mohlo být KSČM přičitatelné. V této souvislosti je tedy důležité, že za žádný z projevů nebyl dosud nikdo pravomocně odsouzen a nebylo zatím zahájeno ani trestní stíhání. NSS sice stanovil, že nemůže být omezen v posouzení protiprávnosti konkrétního jednání tam, kde jiné orgány o spáchání trestného činu, přestupku, nebo správního deliktu vůbec nerozhodovaly, resp. žádná řízení vůbec nevedly, avšak za situace, kdy nebylo žádné jednání konkrétních osob v souvislosti s projevem trestně stíháno (případně i řešeno v rámci přestupkového řízení), lze protiprávnost činnosti KSČM jako celku dovozovat jen s velkými obtížemi.

Dle názoru ministerstva vnitra **nejsou tedy dány důvody pro podání návrhu na pozastavení činnosti nebo rozpuštění politické strany KSČM Nejvyššímu správnímu soudu a pokud by takový návrh byl přece podán, jsou jeho šance na úspěch mizivé.**

4 Návrh vypracovaný senátní komisí („návrh“)

Ministerstvo vnitra obdrželo cestou senátora Ing. Jaromíra Štětiny návrh na pozastavení činnosti politické strany KSČM, který byl zpracován advokátní kanceláří. Jedná se o upravenou a aktualizovanou verzi návrhu senátní komise, kterým se již ministerstvo vnitra zabývalo (viz výše). Návrh na pozastavení činnosti politické strany – KSČM zpracovaný advokátní kanceláří v následující části zhodnotíme dle výše zmíněných kritérií.

4.1 Ad 1) protiprávní směřování strany

Protiprávnost činnosti KSČM je v tomto návrhu dovozována zejména z porušování zákona č. 198/1993 Sb., o protiprávnosti komunistického režimu a o odporu proti němu, čl. 5 Ústavy (politický systém je založen na svobodném a dobrovolném vzniku a volné soutěži politických stran respektujících základní demokratické principy a odmítajících násilí jako prostředek k prosazování svých zájmu) a také z toho, že KSČM vychází z komunistické ideologie, čímž propaguje hnutí směřující k potlačení lidských práva svobod, ohrožuje mravnost a otevřeně se hlásí k ideologii KSČ.

Porušování Ústavy a zákonů má spočívat zejména v tom, že KSČM je jedním z právních nástupců zaniklé KSČ, kterou označil zákon o protiprávnosti komunistického režimu a o odporu proti němu za organizaci zločinnou. Zde je však nutno uvést, že v otázce namítané právní subjektivity KSČ a KSČM se ministerstvo vnitra v minulosti již jasně vyjádřilo, a to v materiálu určenému k projednání vládou v roce 2009¹⁰. KSČM vznikla jako právnická osoba dne 28.11.1990, kdy byla ministerstvem podle ustanovení § 3 zákona č. 15/1990 Sb., o politických stranách, zapsána do seznamu politických stran. Tato politická strana vznikla jako právnická osoba nezávisle na bývalé Komunistické straně Československa, jejíž existenci potvrdil výše citovaný zákon v § 9, podle kterého se za politické strany již vzniklé

¹⁰ Informace k podnětu Senátu Parlamentu České republiky na rozpuštění či pozastavení činnosti Komunistické strany Čech a Moravy měla být pod č.j. 1479/09 projednána vládou dne 26. 10. 2009, nakonec však nebyl tento bod projednán.

považují kromě jiných, i Komunistická strana Československa. Tyto politické strany citovaný zákon prohlásil za právnické osoby. V současné době platný zákon o politických stranách následně potvrdil existenci KSČM i KSČ, když v § 21 stanovil, že "strany a hnutí, které vznikly na základě zákona č. 15/1990 Sb., o politických stranách, nebo jsou za ně tímž zákonem považovány, jsou stranami a hnutími podle tohoto zákona". Z právního hlediska nelze tudíž klást rovnítko mezi KSČ a KSČM. **Spojování činnosti KSČM s jednáním KSČ v minulosti je tak pro hodnocení činnosti právně irelevantní**, stejně tak jako skutečnost, že část její členské základny tvoří předlistopadoví členové KSČ.

Výroky KSČM prosazují dle návrhu odstranění demokratických základů státu, ospravedlňují komunistické zločiny a komunistické genocidium, schvalují potlačení rovnoprávnosti občanů, propagují režim potlačující lidská práva a svobody, třídní zášť a nenávisť. Návrh se též opírá o výroky, jimž přičítá přímou podporu násilných metod jako prostředku k dosažení politických cílů KSČM a popírání pluralitního demokratického systému. Návrh vychází zejména z materiálů zveřejněných na webových stránkách KSČM (stanoviska, zápisy), Komunistického manifestu, spolupráce se Svazem mladých komunistů Československa apod. Návrh se vůbec nezabývá oficiálním programem KSČM a slučitelností jeho konkrétních tezí s českým ústavně-právním pořádkem, případně tím, zda je z programu zřetelný cíl spočívající v odstranění demokratických základů státu. Až na drobné výjimky zcela opomíjí veřejné projevy vedoucích představitelů, které by prokázaly, že případné protidemokratické teze uvedené v programu nemají pouze jakýsi proklamativní charakter, ale že KSČM opravdu usiluje o zrušení některých lidských práv a svobod, čímž se dopouští jednání, které ohrožuje demokratické základy státu, porušuje ústavní pořádek a mezinárodní smlouvy, jimiž je Česká republika vázána.

Návrh se však v konkrétní podobě vůbec nevypořádává s tím, v jakých bodech je tedy možno považovat program za závadný a kdo přesně pak prosazuje takovéto programové body v praxi. V tomto směru je nutné návrhu vytknout značnou nekonkrétnost. Např. v části VI uvádí, že „funkcionáři KSČM, nikoliv pouze řadoví členové, pak adorují Stalina, Gottwalda a další nepochybné propagátory násilí“ bez toho, aby konkrétně vymezil kdo takové názory hlásá, jeho funkci, resp. vztah ke KSČM, v čem je tento projev protiprávní a přičitatelnost tohoto projevu straně. Návrh uvádí, že některé prvky své ideologie „dočasně“ vypouští ze svého slovníku, nicméně je však zjevné, že se jedná o marxisticko-leninskou

ideologii, ke které se KSČM hrdě hlásí. Z hlediska hlásání ideologie navenek je jistě možné, že strana zastírá některá svá směřování, tedy že politická strana, jejíž cíle jsou v rozporu se základními principy demokracie, neodhaluje své cíle v oficiálních dokumentech, nýbrž až po převzetí moci, nicméně aby bylo možno ověřit, že tomu tak je, program musí být porovnáván s jednáním vedoucích představitelů této strany a stanovisky, která zastávají (viz rozsudek ESLP ve věci Tsonev proti Bulharsku). Takové informace a zejména pak důkazy prokazující protidemokratické směřování KSČM návrh neobsahuje. V této souvislosti je rovněž nutné poukázat na fakt, že KSČM je zastoupena v mnoha krajských a obecních zastupitelstvech, kde se aktivně podílí na formování politiky v daných městech a krajích, a to bez nějakého zjevného směřování k protidemokratickým cílům.

Návrh se také znovu opírá o zákon č. 198/1993 Sb., o protiprávnosti komunistického režimu a o odporu proti němu, přičemž se však nijak nevypořádává s námitkami, které vůči aplikaci zákona na tuto problematiku vneslo ministerstvo vnitra ve své informaci k podnětu senátní komise. Jedná se zejména o to, že zákon má víceméně proklamativní charakter a výslovně se upíná k období do roku 1989 (viz nález Ústavního soudu Pl. ÚS 19/93, publikovaný pod č. 14/1994 Sb., kterým rozhodoval o návrhu na zrušení zákona č. 198/1993 Sb.).

Stěžejními body návrhu jsou tak neodmítání násilí ze strany KSČM, porušování čl. 5 Ústavy a prosazování komunistické ideologie. Jak je již popsáno výše, k důkladnému zhodnocení činnosti KSČM chybí v návrhu důkazní materiál. **Návrh se z velké části opírá o provázanost KSČM s KSČ a komunistickou ideologií a na základě toho odvozuje též to, že KSČM neodmítá násilí, které se v minulosti KSČ dopouštěla a které je dle návrhu pro komunistickou ideologii symptomatické.** Je zde sice pochopitelná snaha prokázat, že KSČM navazuje nebo je přímou nástupkyní KSČ, avšak v důsledku toho je v podstatě zcela opomíjena základní zásada, že NSS se ve svém rozhodování řídí stavem platným v době projednávání návrhu. Z hlediska neodmítání násilí musí být prokázáno, že politická strana využívá v boji o prosazení svých zájmů násilných metod a zastrašování. Protiprávní činnost musí být také dlouhodobá a soustavná. Tzn. je nutné se v návrhu zabývat tím, jakým způsobem se současná KSČM staví k užívání násilí (podpora subjektům, které využívají násilí jako prostředek mocenského boje, pořádání násilných akcí nebo vyjadřování podpory takovým akcím apod.), jakým způsobem

narušuje demokratické principy a zda je tím pádem bezprostředním nebezpečím pro demokratický systém. V tomto ohledu nepřináší návrh žádné relevantní informace.

Činnost strany a chování jejich představitelů tak může u části obyvatel vzbuzovat negativní emoce. Samotná negativní charakteristika politické strany může sice vést k pochybnostem a obavám, ale sama o sobě neumožňuje učinit závěr o naplnění důvodů pro rozpuštění strany. Nelze postihnout politickou stranu jen pro její kritiku právního a ústavního pořádku.

U Dělnické strany to byla zejména provázanost s dalšími subjekty neonacistického hnutí, pochody a shromáždění v „problémových“ lokalitách, které měly v některých případech násilné vyústění. NSS stanovil, že DS se nezříká při prosazování svých cílů ani násilí, toto násilí svou činností cíleně vyvolává a zároveň veřejně schvaluje a oslavuje násilí páchané svými členy a sympatizanty. **NSS tak shledal protiprávnost Dělnické strany nikoli v tom, že Dělnická strana pojmenovávala radikálním jazykem některé společenské problémy, ale v tom, že se v diskusi o nich a ve své činnosti a řešeních uchýlila do náruče totalitní ideologie, nenávisti a zejména výzvam a podněcování k násilí i k samotnému násilí.** Někteří představitelé KSČM sice ve svých projevech operují s násilnými formami převzetí moci, není ale známo, že by organizovali pochody či otevřeně podporovali násilné akce tak, jak bylo možno dovodit u Dělnické strany. V materiálu Komise se hovoří např. o podpoře Ruska při agresi vůči Gruzii, což je ale téma dosti sporné.

4.2 Ad 2) přičitatelnost protiprávní činnosti uvedené v bodě 1. politické straně

Zcela zde chybí důkladná analýza jednání, názorů a veřejně uváděných postojů, které zastávají představitelé KSČM a které jsou šířeny na jejich mítincích či jinými veřejnosti přístupnými způsoby (tiskoviny, internet...) s ohledem na jejich možnou protiprávnost a přičitatelnost KSČM jako celku. Jako důkaz je navrhováno mj. usnesení Senátu (viz bod I návrhu), přičemž tato usnesení nedokazují pro pozastavení činnosti politické strany nic relevantního. Jejich cílem má být patrně pouze upozornění na to, že Senát došel k nějakému závěru. Není zřejmé, v jakém vztahu je důkaz navrhovaný v bodu III – Manifest komunistické strany, s jednáním KSČM, což lze konstatovat i o některých dalších navrhovaných důkazech. Jednání KSČM lze však přičíst její oficiální dokumenty navrhované jako důkaz, např. závěry sjezdů KSČM, článku z webu www.kscm.cz.

Prvek přičitatelnosti jednání jednotlivých subjektů politické straně je však pro posouzení celkového směřování politické strany zásadní, návrh se však tímto vůbec nezabývá.

4.3 Ad 3) bezprostřednost hrozby

Návrh se zhodnocením kritéria bezprostřednosti hrozby, kterou v současnosti představuje KSČM, vůbec nevyrovnává. Je přitom naprosto nezbytné, aby se vláda při případném podání návrhu na pozastavení činnosti politické strany bezprostředností důkladně zabývala, neboť jde o kritérium klíčové jak pro NSS, tak případně pro ESLP.

4.4 Ad 4) proporcionalitu sankce

Proporcionalitě se návrh věnuje v části IX., kde bez bližšího odůvodnění konstatuje, že v rámci proporcionality je přílehavější rozhodnout o pozastavení činnosti KSČM. Zde je však právě prostor pro důkladnější argumentaci, proč není dostatečný zásah proti jednotlivcům, resp. jiné, mírnější sankce v rovině správního či trestního práva. Návrh tedy v tomto bodě nenaplnuje kritérium vytyčené NSS.

4.5 Závěr

Nedoporučujeme vládě, aby se senátní návrh na pozastavení činnosti KSČM podávala. Jak je rozebráno v konkrétnostech výše, návrh vůbec nereflexuje postup při zamýšleném zásahu vůči politické straně tak, jak ho formuloval NSS. Dle názoru ministerstva vnitra nemá návrh v této podobě naději na úspěch.

Bylo by tedy nutné rozpracovat programové teze, které jsou dle zpracovatelů návrhu v rozporu s ústavním pořádkem, důkladně se zabývat projevy představitelů, zda se snaží o aktivní naplnění programu, dále pak je nutné se zabývat i tím, zda je možné protiprávní chování straně přičíst. Neopominuto musí být důkladné zhodnocení bezprostřednosti hrozby, kterou KSČM v současnosti představuje a odůvodnění přiměřenosti takového zásahu.

5 Celkový závěr

Předkládaná analýza se zabývá právním stavem a možnostmi splnit kritéria pro zásah do základního lidského práva sdružovat se v politických stranách a hnutích. Je jisté, že z faktického hlediska současná KSČM ve své reálné činnosti navazuje na předlistopadovou KSČ. To je patrné z různých vyjádření představitelů KSČM, z výroků hodnotících minulost, tržní ekonomiku apod. Na základě historické zkušenosti s komunistickou diktaturou není třeba mít velké iluze ani o tom, jak komunisté, kdykoli k tomu dostali v minulosti příležitost, naložili s demokracií, demokratickými svobodami, hodnotami a svými oponenty. Na druhou stranu součástí demokratických hodnot, k nimž se Česká republika hlásí, je i to, že demokracie garantuje svobody a práva všem, nejen svým sympatizantům. Demokracie aplikuje a respektuje vlastní pravidla vůči každému, právě na rozdíl od totality.

Proto nezbývá než konstatovat, že z čistě právního hlediska ministerstvo vnitra na základě prostudování dokumentů shromážděných senátní komisí, návrhu na pozastavení KSČM a analýzou dalších informací, které jsou veřejně přístupné, v současnosti došlo k závěru, že v tuto chvíli nejsou žádné důvody k právním krokům vůči KSČM, a to ani ve formě návrhu na pozastavení činnosti. Program politické strany v kontextu projevů jejích představitelů, příznivců, oficiálních materiálů, webových prezentací a tiskovin neodůvodňuje závěr, že právní kroky vůči KSČM podle zákona o politických stranách hnutích by mohly mít naději na úspěch. Zhodnocení faktických dopadů případného podání návrhu, který by před NSS neuspěl, pak přesahuje zaměření této právní analýzy a zůstává spíše politologickou otázkou.